

Legantoletero pri “Tombo“

La artikolo “Tombo – etimologiaj kaj semantikaj rimarkigoj...” de *Wolfgang Viereck* (*Sci. Rev.* 1/2006, p. 23-32) estas tre sperta kaj interesa. Tamen, oni konsciu ke, pratempe, fositaj tomboj estis neniel religiaj aferoj. Kiel ankaŭ hodiaŭ, kiam necesas malhavi ĉe sia loko multajn samtempe mortintojn (ekz. post masakro aŭ natura katastrofo), oni ĝenerale enterigas ilin. Tio necesas, por malhavi al si putrantajn, malbonodorajn korpojn. Kompreneble, ekzistas alternativoj. Surmare, oni disponas mortitojn per subakvigo; en lagoj aŭ riverojn, prefere oni alkroĉu pezilon por malhelpi la postan resurfaciĝon de la putranta korpo. Pratempe, kelkajn korpojn oni disigis en arbaron, por formanĝo fare de sovaĝaj bestoj, aŭ en montaron, por formanĝo fare de rabobirdoj. Kelkloke tio okazas ankoraŭ nun. Mumiigo estis komplika kaj multekosta afero, taŭga nur por eminentuloj. La forbruligo de korpo estas malfacila – oni bezonas fortan fajron. Pli oportune estas enterigo, kondiĉe ke la grundo estas enfosebla. Se ne, ekz. ĉe rokaj lokoj, oni devas konstrui por la korpo ŝtonan sarkofagon. Nur poste, eble jam dum paleolitaj tempoj, oni aldonis religiajn aspektojn al la afero, kaj tial la nomigo komplikiĝis.

Ralph A. Lewin

SIO-UCSD, CA 92093-0202, Usono <rlewin@ucsd.edu>

Ankoraŭfoje: legantoletero pri “Tombo“

Profesoro *Viereck* en sia interesa artikolo (SR 204, Vol 57, 2006 (1), p. 23-32) pritraktis multaflanke vortoformojn de “tombo“ en diversaj lingvoj. En paĝo 28 (ĉapitro 1.3.2. Finno-ugraj lingvoj, alineo 1.3.2.1) estas menciita: “gudrokavo“, finne *tervahauta*, kio signifas ‘gudrotombo’. En la finna lingvo “*hauta*“ signifas ne nur “kavon en la tero por mortintoj“, sed estas ankaŭ uzata por aliaj fositaj kavoj (por diversaj celoj) kaj traduko “gudrotombo“ donas eblon al miskompreno. Pli bona estas “gudrokavo“, ĉar “*tervahauta*“ estas ejo por produkti gudron el pinlignaĵoj per piroliza distilado. Do, “gudrokavo“ havas nenian rilaton kun tombigo de mortintoj, sed gudro estis – dum la pasintaj jaroj de lignaj ŝipoj – grava eksportartikolo de Finnlando por “ŝmiri per gudro ŝipon“⁽²⁾. (Ligna gudro estas fakte naturproduktaĵo kontraŭ putrado de ligno mem, kaj ne tiom difektiga kiom gudro el ŝtonkarbo. Nun Eŭropa Unio volas malpermesi la uzadon de “gudro“ kaj ne volas konfesi la diversecon inter ligna kaj ŝtonkarbona gudro. La situacio estas same kiel en sovetiaj tempoj: Moskovo ne sciis, kiam en Estonio estas ĝusta tempo por semi la kampojn...). Aliaj uzoj de “*hauta*“ = kavo: kiel surtera “mino“ por preni diversajn teraĵojn, ekz. “*savihauta*“ = argilkavo por preni argilon, “*hiekkahauta*“ = sablokavo (sablejo) por preni sablon, “*sorahauta*“ = gruzokavo, “*mutahauta*“ = torfkavo (“*muta*“ estas formo de torfaĵo, sufiĉe longatempe formiĝinta el torfo en naturo sur la marĉo).

Pentti Makkonen

Vaasankatu 27 A 19 FI – 40100 Jyväskylä, Finnlando

Scienca elio

Tradicio

En gazetoj kaj aliaj ĵurnaloj, la horoskopoj komenciĝas ĉiam per la “Virŝafo“, ĉar por astrologoj la jaro komenciĝas per la “printempa punkto“, kiu konformas al la zodiaka signo de la Virŝafo, same kiel la “somera punkto“ al la Kankro, la “aŭtuna punkto“ al la Pesilo kaj la “vintra punkto“ al la Kaprikorno. La kaŭzo por tio estas, ke la astrologoj apartenas al tre malnova, do tre tradici-konscia gildo. Ankaŭ en la Romia Imperio la jaro komenciĝas kun Marto kiel la unua monato. Pro tio la lastaj kvar monatoj de nia nuntempa jaro nomiĝas (laŭ la nombroj entenataj en ili) sep ĝis dek – latinlingve *septem, octo, novem, decem*. Nur ĉ. 150 a. K. oni translokiis la jarkomencon sur la 1-an de januaro, kiu en Britujo ankoraŭ ĝis 1732 estis la 25-a de marto. Kiel tradici-riĉa gildo la astrologoj ĝis hodiaŭ persistas pri la printempa jarkomenciĝo.

(2007-08-13)

Utila importo

Ne estas mirinde, ke la ĉevaloj perditaj de la hispanoj sin sentis tre bone en la vastaj ebenaĵoj de norda Ameriko. Nu, iliaj antaŭuloj ja ĝuste tie evoluis antaŭ 40 milionoj da jaroj. Poste ili migris okcidenten tra la Beringlanda ponto al Azio, kie ili postvivis kaj bone prosperis, dum la amerika praĉevalo por ĉiam forpasis. La indianoj, kiuj delonge jam tenis hundojn kiel dombestojn kaj sciis kiel manipuli ilin, nun transigis siajn spertojn sur la ĉevalon. Dum antaŭe hundoj trenis la ŝarĝosledojn – la “*travoisojn*“, nun la ĉevaloj kapablis pene porti eĉ la grandajn tendojn – la “*tipiojn*“. Konsekvence la indianoj de la *Lakota*-tribo nomas siajn ĉevalojn “sanktaj hundoj“.

(2007-07-19)

Geniulo mistaksita

Akurate meznokte, la 10-an de julio 1856, naskiĝis *Nikola Tesla* en dalmatia vilaĝo. Li diponis pri tutspecialaj talentoj, kiuj igis lin unu el la plej elstaraj eltrovintoj. Antaŭ siaj “mensaj okuloj“ li eltrovis maŝinojn – kaj kiam li vere konstruis tiajn maŝinojn, ili tuj senmanke funkciis. Sed liaj eltrovaĵoj nur nuntempe estas aprezataj kaj trovas agnoskon: estis *Tesla*, ne *Edison*, kiu disvolvis la energi-transigon per alterna kurenta transformado, estis *Tesla*, ne *Marconi*, kiu eltrovis la radioaparaton, estis *Tesla*, kiu jam antaŭ cent jaroj kreis la bazojn por la komputil-teĥniko, la satelita radiofonto kaj la spac-veturado.